

A HITELES FORDÍTÁSOK PROBLEMATIKÁJA A DÉLSZLÁV NYELVEK TEKINTETÉBEN

LEHOCKI-SAMARDŽIĆ ANNA – GUELMINO SZILVIA

Eszéki Josip Juraj Strossmayer Tudományegyetem – OFFI Zrt.

E-mail: analehocki@gmail.com, guelszilvi@gmail.com

Questions Related to Certified Translations in South Slavic Languages. In this paper, we examine some questions related to certified translations in Croatian and Serbian through examples of terminology used in public administration and law. The aim of the paper is to prove that when producing technical translations, it is not enough to have a thorough knowledge of one of the two languages, as proposed by the principle of comprehension. In order to clarify this point, we present several examples from language use in law and public administration. As there are no adequate dictionaries for special purposes, the examples presented here are selected from our own glossaries and based on our extensive experience as translators and revisors. With the help of comparative methods and through the names of Croatian, Serbian and Hungarian courts and ministries, we prove the following linguistic phenomenon, which is of crucial importance from a professional aspect: it is not only the characteristics of a given language that can cause problems in translation, but the direction of the translation may also cause difficulties in understanding. The main aim of our paper is to shed light on the differences between Croatian and Serbian and show the importance for translators to differentiate between them.

Keywords: equivalence in legal terminology, differences between Croatian and Serbian, translation difficulties, genetic typing, linguistic purism

1. Bevezetés

A tanulmányban a hiteles fordítások problematikáját a horvát és a szerb nyelv tekintetében vizsgáljuk, a közigazgatásban és a jogban használt terminológia példáján. A tanulmány célja azt bizonyítani, hogy a megértés elvéből kiindulva a szakfordítások készítésében az egyik nyelv ismerete nem elegendő, ehhez több példát is hozunk a jogi, illetve a közigazgatási nyelv használatából. Megfelelő szakszótárak hiányából adódóan többéves fordítói és lektori tapasztalatunknak köszönhetően a bemutatott példasort saját glosszáriumokból vett anyagból választottuk ki. A horvát, a szerb és a magyar bíróságok és minisztériumok elnevezésein összehasonlító módszerekkel bizonyítjuk azt a szakmai szempontból rendkívül fontos nyelvi jelenséget, miszerint a fordításnál nemcsak a nyelvi sajátosságok jelenthetnek problémát, hanem a nyelvek iránya is okozhat értelmezési nehézségeket. Tanulmányunk fő célja, hogy rávilágítsunk a horvát és a szerb nyelv közötti különbségekre, és fordítói szemszögből bemutassuk ezek megkülönböztetésének fontosságát.

Annak ellenére, hogy a múlt század kilencvenes éveinek eleje óta Jugoszlávia megszűnt létezni, népei pedig külön országokban, más jogi rendszerekben élnek és alkotnak, sokszor a horvát és a szerb nyelvet a közszférában is egynek tekintik – nemcsak Magyarországon, hanem az egész világban, és nemcsak laikusok állítják ezt, hanem a nyelvtudományban is megjelenik ez a teljesen téves és tudományos alapokra nem helyezhető felfogás (vö. Wardaugh 2002: 29). Ennek ellenére vannak olyan nyelvészek, akik részletesebben megvizsgálták a problematikát, és ennek köszönhetően tisztábban látják a balkáni nyelvi kavalkád helyzetét még nagy távlatokból is: „Néhány nyelvész még mindig úgy beszél a szerbhorvátról, mintha ez az egyesített nyelv valahogy megmaradt volna, hiába mutatják egyértelmű bizonyítékok az ellenkezőjét. Mások pusztán a meghatározást módosították, és a szerbhorvát helyett szerb/horvát nyelvről beszélnek.” (Greenberg 2000)¹

Az ilyen felfogás, amelyet Greenberg is helytelennek ítél, a hiteles fordítások minőségét is befolyásolja, mivel sokan az egyik nyelvet ismerve a másikra próbálnak szakfordításokat készíteni anélkül, hogy azt a másikat kellőképpen elsajátították volna. Ennek eredménye rendszerint egy helyesírásilag, nyelviileg és szakmailag nem megfelelő szöveg. A helyzetet legjobban a Dobos Csilla által szerkesztett kötet címe illusztrálja: *Mindent fordítunk és mindenki fordít* (2005).

Délszláv nyelvekről csak a nyelvek genetikai tipizálása kapcsán szokás beszélni. Ilyenkor nem azonos nyelvekről beszélünk, hanem egy közös genetikai csoportba tartozó nyelvekről, amelyek őse valóban azonos, amelyek mutatnak bizonyos közös vonásokat is, de az egykori ősnyelv mostani változatai annyira eltérnek egymástól, hogy a horvát, illetve a szerb anyanyelvűnek tanulnia kell a másikat, hogy azon dolgozni is tudjon. Ez nem a múlt század kilencvenes éveiben elindult nyelvi purizmus eredménye, hanem egy valós bizonyítékokkal alátámasztott nyelvészeti tény, amelyet nem szabad könnyen mellőzni, és az egyszerűség kedvéért azt gondolni, hogy a horvát úgyis megérti a szerbet, ezért nem kell külön horvát fordítót keresni, és fordítva. A mindennapi vernakuláris, egyszerű szókincset tartalmazó nyelvhasználatra valóban jellemző a megértés magas foka², ugyanakkor a nyelvi és a nyelvtani különbségeken kívül szociopolitikai szempontból is számos különbséget látunk az állami szervek működésében, a jogi nyelvben, valamint egyéb terminológia használatában is.

Azt már külön nem kell bizonyítani, hogy a szerb és a horvát nyelv két különböző nyelv, ezt a 19. század elején összehasonlító nyelvészeti vizsgálatokkal már sokan megtették (Crystal 1998: 370–383, Máté 1997: 47–70). Azt kellene megérteni és megértetni, hogy amikor a horvát és a szerb nyelv közötti különbségekről van szó, nem stilisztikai³,

1 <https://epa.oszk.hu/00400/00462/00007/27.htm>. (Utolsó nézet: 2020. 08. 15.)

2 A megértés magas foka nyelvészeti szempontból nem szolgálhat bizonyítékkal ahhoz a felfogáshoz, miszerint a horvát és a szerb nyelv egy és ugyanaz, hiszen a megértés elve csak egyike azoknak az elveknek, amelyek meghatározzák a nyelvet. (Bővebben: Crystal 2003: 492.) Ez fordítva is működik: gondoljunk csak a kínai nyelv különböző regionális változataira, amelyek egymás közti megértése csak írásban lehetséges, ugyanakkor egy egységes kínai nyelvről és írásról szokás beszélni.

3 A 19. század közepén született meg az a szándékosan nem tudományos alapokra fektetett felfogás, mely szerint a horvát és a szerb „ikernyelv”, amelyet kétféleképpen ejtünk, és amely két központ körül

hanem minden nyelvi szinten bizonyítható különbségekről beszélünk, a hangtántól egészen a szórendig és a lexikáig.⁴ Jelen tanulmány célja a közigazgatásból és a jogi nyelvből vett példák alapján a fentiekben felvázolt nyelvi és szociopolitikai különbségekre rávilágítani, amelyeket személyes tapasztalatból vett példákkal is alátámasztunk.

2. Az előzmények

A volt Jugoszlávia föderatív jellegű államformájából kiindulva, valamint a horvát és a szerb nyelv genetikai rokonsága és a két nyelv között (a köznyelv szintjén) érzékelhető magas szintű megértési elv miatt a két nyelvet központilag is igyekeztek összemenni. Ez még a 19. század derekán a bécsi irodalmi egyezményvel (1850) vette kezdetét, azonban ennek csak elvi, illetve politikai súlya volt.

A kezdeményezés konkretizálása a 20. század második felében, az újvidéki egyezményvel (1954) történt, amely a két nyelvet egy nyelvnek nyilvánította horvátszerb–szerbhorvát⁵ közös néven. A gyakorlatban ez nem azt jelentette, hogy onnantól mindenki egy „közös nyelven” kezdett beszélni⁶, nem született meg egy szerbhorvát nemzet, hanem inkább azt, hogy mindkét nyelven hivatalosan is lehetett ügyeket intézni mindkét tagköztársaságban. Valószínűleg ezért él még az a tévhit – nemcsak a volt jugoszláviai államokkal szomszédos országokban, hanem az egész világban –, hogy Horvátországban szerb nyelven is be lehet nyújtani hivatalos iratokat és fordítva, illetve hogy a Szerbiában hivatalosan használt cirill írást hiteles fordításokban sem kell alkalmazni annak ellenére,

---

fejlődött ki. A szerb nyelvterületen a što-nyelvjárást beszélő horvátokra úgy tekintettek, mint katolikus szerbekre, igazi horvátoknak pedig csak a ča-nyelvjárást beszélőket tartották. Dialektológiai szempontból ez is teljesen téves felfogás. (Bővebben: Lisac 2003.)

- 4 A horvát és a szerb nyelv közötti különbségek a horvátországi és a szerbiai magyarság nyelvében is érzékelhetőek, különösen a kontaktusjelenségekben. (Bővebben: Lehocki-Samardžić 2016a; Lehocki-Samardžić 2016b.)
- 5 Az egyezmény 2. pontjában a lingvonimáról is szólnak, mondván, hogy „2. A nyelvnev hivatalos használatában szükséges feltüntetni mindkét összetevő elemét.” (Eredetiben: „2. U nazivu jezika nužno je uvek u službenoj upotrebi istači oba njegova sastavna dela.”) Forrás: <http://ihjj.hr/iz-povijesti/novosadski-dogovor/70/>. (Utolsó nézet: 2020. 09. 01.) Amikor a horvát nyelvrészen használták, a horvát összetevő elem került az első helyre, a szerbeknél a szerb, ha pedig általában beszéltek erről a nyelvpolitikai kreációról, akkor kötőjellel mindkét változatát feltüntették. Személyes példával is alátámasztva a jelenséget: amikor 1985-ben első osztályos tanulóként a tanulmány egyik szerzője végigsétált az iskola folyosóján, horvátszerb–szerbhorvát feliratú tantermet is látott, és meglepődve azt kérdezte a szerb származású tanítótól, hogy vajon melyik nyelvet fogják tanulni az iskolában: a szerbet vagy a horvátot, mert otthon vagy magyarul, vagy horvátul beszélnek.
- 6 A 20. század hetvenes éveinek elején indult „horvát tavasz” mozgalom egyik követelménye a hivatalokban használt szerb nyelv dominanciájának megszüntetése volt a horvát föderatív államban, ami egyfelől világosan bizonyítja a horvát nyelv hátrányos helyzetét a szerbvel szemben, másfelől azt, hogy a horvátok és a szerbek soha nem beszéltek közös nyelvet.

hogya a Szerb Köztársaság alkotmányának 10. cikke világosan kimondja, hogy a „Szerb Köztársaságban hivatalos használatban van a szerb nyelv és a cirill írás”.⁷

A horvátszerb–szerbhorvát nyelv létjogosultságát az a tény is kétségbe vonja, hogy ez a nyelv soha senkinek nem volt az anyanyelve, tehát legfeljebb egy pidgin nyelvnek lehetne tekinteni. Viszont a pidgin nyelv definíciójának sem felel meg (vö. Crystal 2003: 417), mivel nemcsak gazdasági célból és az egyszerűbb kommunikáció érdekében jött létre, hanem normatív kézikönyveket is igyekeztek kreálni⁸, amelyek a horvát részen a *Matica Hrvatska* művelődési egylet latin írással és a jat (ĵ) hang /ije/ változatával Zágrábban, a szerb részen pedig a *Matica srpska* művelődési egylet cirill írással és a jat (ĵ) hang /e/ változatával Újvidéken adta ki először a helyesírási kézikönyvet (1960), hét évvel azután pedig a szótárt (1967).⁹ Mivel senki sem vonja kétségbe, hogy soha nem létezett szerbhorvát nemzet, ezért nem kellene a két népre ráerőszakolni a másik nyelvét még akkor sem, ha a határ menti gombosi üzletekben nagyon szépen el tudnak beszélgetni az arakról.¹⁰

2.1. A hiteles fordítás Magyarországon, Horvátországban és Szerbiában

Az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda Zrt. (a továbbiakban: OFFI)¹¹ honlapján található információk alapján „A hiteles fordítás az eredeti dokumentum pontos, kért

7 Eredetiben: „U Republici Srbiji u službenoj upotrebi su srpski jezik i ćirilčko pismo.” (https://www.paragraf.rs/propisi/ustav_republike_srbije.html). (Utolsó nézet: 2020. 09. 01.)

8 A normatív kézikönyvek kiadása (nyelvtan, helyesírás és szótár) a nyelvi standardizáció alapja és a nyelv hivatalos jellegének megerősítését szolgálja. Az akkori nyelvpolitika tükrében csak ezzel tudták „bizonyítani” a pánszláv politika produktumának *de iure* létjogosultságát, mert *de facto* ez a nyelv soha nem is létezett, a föderatív államok is némi késéssel vezették be alkotmányukba.

9 A horvát nyelvet nem lehet a jat (ĵ) /ije/, /jel/, /il/ vagy /e/ hang ejtésének problematikájára leegyszerűsíteni, mivel a horvát nyelvészeti hagyomány mindhárom ejtését figyelembe veszi a három nagy horvát nyelvjárás megkülönböztetésében. Az újvidéki egyezményben meghatározott „szerb” jat (ĵ) hang /e/ változata Közép-Horvátország régióra is jellemző, amely az ország fővárosát is magában foglalja. A nyelvészeti teljeseen téves posztulátumot lehetne még fokozni azzal is, hogy a szerbek régebben a jat (ĵ) hangot inkább /ije/ változatban ejtették (a horvátországi őshonos szerb közösségek is nyelvük egy régebbi ije-változatát beszélik [pl. Eszék melletti Bijelo Brdo 17. századból származó szerb településen], és csak a szerb nyelvújító, Karadžić Vuk vezette be a jat (ĵ) hang /e/ reflexióját a szerb sztenderd kialakításába, és elmondhatjuk, hogy ma már az -e változat szinte egyedüli Szerbia területén.

10 A tanulmány egyik szerzője (Lehocki-Samardžić) három évvel ezelőtt egy gazdasági fórumon tolmácsolott, amelyen újvidéki és szabadkai előadók is részt vettek. Ő maga sem gondolta volna, hogy a tolmácsolással bármilyen gond lehetne, és bátran vállalta a feladatot. Kiderült, hogy arra a néhány pillanatra ő is beleesett abba a csapdába, amelyre ezzel a tanulmánnyal szeretnénk felhívni a figyelmet. Amint az újvidéki vendég elkezdte az előadását, egyszerűen nem tudta beindítani magában azokat az egyébként a tolmácsolásnál automatizált folyamatokat, mert nem azt a nyelvet hallotta, amelyen vagy amelyről egyébként tolmácsolott. Küzdött az információk feldolgozásával a másfajta hangsúly, szókinccs és mondat szerkesztés miatt. Ha ez a két nyelv egy és ugyanaz lenne, akkor miért nem lehet olyan automatikusan váltani horvátról szerbre? Guelmino Szilvia, az OFFI Zrt. délszláv nyelvek vezető lektora mindkét nyelvet kiválóan ismeri, beszél, és képes szóban és írásban is nyelvet váltani, de ő alaposan elsajátította a szerbet írásban és szóban, majd mellé megtanulta a horvátot is. Ebből kifolyólag a szerzők személyes tapasztalata is bizonyítja tanulmányunk alaptézisét.

11 „Hiteles fordítást, fordítás hitelesítését, valamint idegen nyelvű hiteles másolatot – ha jogszabály eltérően nem rendelkezik – csak az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda készíthet (l. 24/1986. MT-rend.,

nyelvre lefordított, lektorált, egyedi azonosítóval ellátott, biztonsági papírra készült változatát jelenti, ahol az eredeti okirat (vagy annak hiteles másolata) és az elkészült, lefordított dokumentum egymástól elválaszthatatlan módon van összetűzve.”¹²

A munkafolyamat ilyen megszervezése csak egy olyan cégtől várható el, ahol a fordításokat projektszerűen kezelik, és ahol a fordító munkája éppen annyira fontos, mint a lektoré vagy a korrektoré. A hiteles fordítások készítésén és kiállításán kívül az OFFI feladatkörébe tartozik még a bírósági, illetve igazságügyi tolmácsolás.

Horvátországban a hiteles fordításokat a bírósági tolmácsok készítik, akiket a megyei bíróságok négy évre neveznek ki. A kinevezést megelőzi egy rövid tanfolyam, amelyen az idegen nyelv ismeretét nem ellenőrzik, a jelöltek csak a szakmáról hallgatnak horvát nyelvű előadásokat.

Az első kinevezésnél a tolmácsoknak bírósági tolmácsvizsgát kell tenniük, amely csak a horvát jogszabály ismeretéből áll,¹³ a szaknyelv, illetve általában a nyelv ismeretét a gyakorlatban senki sem ellenőrzi, még ezen a szinten sem. Az eddigiek alapján nyilvánvaló, hogy Horvátországban úgy lehet valakiből bírósági tolmács – aki hiteles fordításokat is készíthet, illetve fordításokat hitelesíthet –, hogy egyáltalán nem bírja a magyar nyelvet, mert a folyamat indításától a lezárásáig nem szólal meg magyarul.¹⁴ Ezekből kiindulva megállapíthatjuk, hogy fontos lenne bevezetni egy olyan szűrőrendszert, amely legalább szakvizsgálathoz kötné a bírósági tolmácsok kinevezésének meghosszabbítását.

Bármennyire is hihetetlennek tűnik, valóban vannak olyan tolmácsok Horvátországban, akik hiányos nyelvtudással (és még hiányosabb szaknyelvi tudással) vállalják a tolmácsolási munkát a bíróságon és az állami hivatalokban. Ez mindaddig működhet, amíg az ügyfél nem ismeri jobban mind a két nyelvet, hogy felhívna a bíró figyelmét a rossz fordításra. A bíróság az ilyen tolmácsot általában nem bünteti, ezzel azonban még nagyobb gondot okoz a tolmácsolás. Csak úgy tehetjük kezelhetővé a helyzetet, ha Eszéken kialakulna egy erős fordítói tanszék, ahol nemcsak kiváló szakemberek oktatnának, hanem kiváló szakembereket is képeznének. Ilyen módon létrejönne egy olyan erős szakmai szűrőrendszer, amely szerint már nem lehet majd arra hivatkozni, hogy alig vannak tolmácsok, akik megfelelő szinten bírják „ezt a nehéz nyelvet”.

A horvát bíróságokról szóló törvény 1. fejezet 123. szakasza az állandó bírósági tolmácsokról a következőket mondja: „Az igazságügyi miniszter szabályzatban rögzíti az állandó bírósági tolmácsok kinevezésének feltételeit és eljárását, jogait és kötelességei-

5. §).”, illetve e feladatkörén túl az OFFI bármely megrendelő részére végezhet nem hiteles fordítást, szakfordítást is (l. 7/1986. IM r. 5. §).” Forrás: <https://www.offi.hu/hiteles-forditas/hiteles-forditas>. (Utolsó nézet: 2020. 09. 01.).

12 Forrás: <https://www.offi.hu/hiteles-forditas/hiteles-forditas>. (Utolsó nézet: 2020. 09. 01.)

13 A bíróság által készített 20 oldalas a horvát jogszabály összefoglalóját tartalmazó jegyzetből készülnek fel, amelyet három bíróból álló bizottság ellenőriz.

14 A bírósági tolmácsoknak a bíróság előírja, hogy bírósági tolmácsstanfolyamot végezzenek el, amelyet a tolmácsok és fordítók egyesületei (jogi formájukat tekintve civil szervezetek) szerveznek. Ha az adott területen van magyar bírósági tolmács, akkor ő vizsgáztatja a jelölteket, de erre sokszor emberhiány miatt nincs lehetőség, vagy ha az illető két nyelvre kéri a felhatalmazást, csak az egyikből vizsgázik, amely gyakran nem a magyar.

ket, valamint a munkájukért járó díjazás és javadalmazás összegét.” Az említett szabályzat (a horvát állandó bírósági tolmácsokról szóló szabályzat¹⁵) részletesen is kitér az előzőekben megfogalmazottakra, ugyanakkor a bírósági tolmácsok által végzett munka minőségének ellenőrzését mindkét dokumentum csak az említés szintjén hozza, a részletekre nem tér ki.

Az állandó bírósági tolmácsokról szóló szerb szabályzat¹⁶ pontosan kimondja, hogy azoknál a bírósági tolmácsoknál, akik nem rendelkeznek megfelelő szakképzettséggel az adott nyelvből, a nyelvtudását „ellenőrzik” (szerbül: *proverava*), illetve azt is ellenőrzik, hogy a jelölt ismeri-e a megadott nyelv jogi terminológiáját.¹⁷ Hogy ez a gyakorlatban hogyan működik, és mennyire hasonlít a helyzet a horvátországihoz, a 2020. július 31-én Belgrádban megtartott nemzetközi konferencián is lehetett hallani.¹⁸

2.2. A nyelvi különbségek bizonyítása fordítói szemszögből

2.2.1. A bíróságok elnevezése

Az 1. fejezetben megfogalmazott célok alapján a folytatásban a magyar, a horvát és a szerb minisztériumok, illetve bíróságok elnevezéseit tartalmazó párhuzamos táblázatokból hozunk néhány példát minden nyelvi szinthez, ami a jogi és a közigazgatási terminológiához tartozik, illetve bizonyítja a horvát és a szerb nyelv közti különbségeket. A példák bemutatásában ügyeltünk arra is, hogy a kiinduló nyelv is más legyen a feldolgozott intézményrendszerek működésének eltérése miatt, mert az a fordításokra is kihat. A példák elemzésében a táblázat sorszámát hozzuk első helyen, amelyet az adott táblázatban szereplő példa sorszáma követ.¹⁹

Az első táblázat a magyar nyelvből mint forrásnyelvből indul ki, és a bíróságok elnevezéseit mutatja párhuzamban a horvát és a szerb nyelvben.

	Magyarul	Horvátul	Szerbül
1.	Kúria	Vrhovni sud	Врховни суд
2.	Ítéletábrla	Prizivni sud	Апелациони суд
3.	Törvényszékek	Visoki sud u ...	Виши суд у ...
4.	Fővárosi Törvényszék	Visoki sud u Budimpešti	Виши суд у Будимпешти

15 Horvátul: Pravilnik o stalnim sudskim tumačima. Forrás: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2005_11_132_2449.html. (Utolsó nézet: 2020. 09. 01.)

16 Forrás: <https://www.mpravde.gov.rs/files/правилник%20о%20сталним%20судским%20тумачима.pdf>. (Utolsó nézet: 2020. 09. 01.)

17 Eredetiben: „Комисија коју образује министар проверава: 1) да ли кандидат за преводиоца који нема одговарајуће високо образовање за одређени страни језик поседује потпуно знање језика са кога се преводи и на који преводи усмени говор или писани текст; 2) да ли кандидат познаје правну терминологију која се користи у језику са кога се преводи или на који се преводи.” Forrás: (<https://www.mpravde.gov.rs/files/правилник%20о%20сталним%20судским%20тумачима.pdf>) (Utolsó nézet: 2020. 09. 01.).

18 Bővebben: a Szerb Bírósági Tolmácsok és Fordítók Egyesületének honlapja: <http://www.sudskiprevo-diocisrbije.com>. (Utolsó nézet: 2020. 09. 01.)

19 Pl. az 1.1. példa (első táblázatban található első nyelvi példa).

5.	Járásbíróságok	Okružni/gradski sudovi	Окружни/основни суд у ...
6.	Kerületi bíróságok	Općinski sudovi	Основни суд у ...6-ом кварти
7.	Alkotmánybíróság	Ustavni sud Mađarske	Уставни суд Мађарске
8.	Közigazgatási és munkaügyi bíróságok	Administrativni sudovi i sudovi za rad	Административи судови и судови за рад
9.	Cégbíróság	Trgovački sud	Привредни суд

1. táblázat: *A magyar bíróságok fordítása horvát és szerb nyelvre*

Ebben a táblázatban jól látható, hogy az intézménynevek fordításánál leginkább a „megfeleltetés” transzformációs műveletét alkalmaztuk, és az adott bíróságok feladatköréből indultunk ki. Az első (1.1.) példa mutatja ezt legjobban, amikor a kúriát horvát *vrhovni sud*-ra fordítjuk, szerbül *врховни суд*. Ezzel szemben a második táblázatban, amelyben a forrásnyelv a horvát, illetve a harmadikban a szerb, nem *kúriaként* fordítjuk a hrv. *vrhovni sud* (vö. 2.1.) és a szerb *врховни суд* (vö. 3.1.) elnevezéseket, mert az egy a magyar rendszerre jellemző idegen eredetű terminus,²⁰ és a fordításokban más asszociációkat hívna elő. Az ilyen helyzetekben a megfelelő horvát–magyar és magyar–horvát szakszótárak hiányában a fordítók az interkulturális, az információkereső és a tematikus kompetenciájukat²¹ teszik próbára.

A *törvénytérkép* (1.3.) példáján azt mutatjuk be, hogy a mai szótárak, illetve egyéb forrásokból szerzett információk mennyire félrevezethetik a fordítót. Az 1992-ben kiadott Magyar értelmező kéziszótárban a *törvénytérkép* szócikk a terminust „régies” időbeliség stílusminősítéssel és „ritka” stílusváltozattal közli, ami miatt a fordító nem is veszi figyelembe, a google kereső pedig egyszerűen a *sud* fogalommal fordítja, amely az adott fogalmak hiperonimája, ezért a teljes információ átadása érdekében a jelentésmezőjének szűkítésére (fordításban pontosítására) lenne szükség.

Az 1.3. számú példához²² tartozik még a horvát intézményrendszerben használt elnevezések összehasonlítása a szerbvel, amely bizonyos morfológiai eltéréseket mutat a jelzők középfokú használatában. A jelzők eltérő használata elsősorban az adott intézmények rendszerben elfoglalt helyét jelöli, pl. a horvát *visoki sud* (magyarul szó szerint: felső bíróság) és a szerb *višuu sud* (magyarul szó szerint: felsőbb bíróság), és mivel ugyanazt a feladatkört látják el, a magyar terminushoz közelebb álló *felsőbb bíróságként* fordítjuk. Ha a fordító nem tudatosította magában, hogy két nyelvi (nyelvi-logikai) és két közigazgatási rendszerről van szó, a magyar felsőbb bíróság szerbül is *visoki sud* lesz, illetve horvátul *viši sud*, holott a horvát jogszabályban csak a *visoki sud* kifejezéssel találkozunk,

20 A *kúria* szó a latin *curia*, -ae, f. a szenátus, tanácsháza szóból ered, amelyet a 19. századi Monarchiában a legfelsőbb bíróságra használtak.

21 A fordítói kompetenciákat Eszenyi Réka (2015) tanulmányából vettük át, aki a European Masters of Translation (röviden: EMT) által megadott kompetenciákat dolgozta fel.

22 Ugyanezt látjuk a 2.3., 2.4., 2.5., 3.3. számú példákban is.

szerbül pedig csak a *visoki sud* kifejezéssel, a jogi nyelvben, ahol minden pont és vessző számít, ilyen módon beazonosíthatatlanná válik a fogalom.

A kiemelt példákat nemcsak nyelvészeti (jelentéstani) szempontból kell vizsgálni, hanem az adott bíróságok hatáskörét is figyelembe kell venni. A magyar ítélőtábla szót (1.2.) horvát *prizivni sudra*, szerbre *апелациони суд*-ra fordítjuk. A *prizivni sud* a horvátban nem egy különálló és ezt a nevet viselő bíróság, hanem a *priziv* főnévből (horvátul: panasz) képzett melléknévvel írja le az adott horvát *visoki sud* egy feladatát a sok közül. Ugyanezt a gondolatsort követve a magyar ítélőtábla nem látja el mindazokat a feladatokat, amelyeket a horvát *visoki sud* ellát, ezért az ún. fellebbviteli (horvátul: *prizivni*) jelentésben is közel álló fogalommal szoktuk megfeleltetni a magyar ítélőtábla fogalmát. Ez a példa egyértelműen azt bizonyítja, hogy egyáltalán nem mindegy, milyen irányban fordítunk, mert pl. szerb *апелациони суд* jelentésében, hatáskörében és nevében is megfelel a magyar ítélőtábla szónak, a horvátban pedig a *prizivni sud* leíró fogalommal pótoltuk a megfelelő szakkifejezés hiányát, és csak ilyen jellegű fordításokban használhatjuk.

	Horvátul	Magyarul	Szerbül
1.	Vrhovni sud Republike Hrvatske	Horvát Köztársaság Legfelsőbb Bírósága	Врховни суд Републике Хрватске
2.	Županijski sudovi (15)	Megyei bíróságok	Жупанијски судови
3.	Visoki trgovački sud	Kereskedelmi Felsőbb Bíróság / Felsőbb Cégbíróság	Виши привредни суд
4.	Visoki upravni sud	Közigazgatási Felsőbb Bíróság	Виши управни суд
5.	Visoki prekršajni sud	Szabálysértési Felsőbb Bíróság	Виши прекршајни суд
6.	Općinski sudovi (34)	Járásbíróságok	Окружни судови
7.	Trgovački sudovi (9)	Cégbíróságok	Привредни судови

2. táblázat: A horvát bíróságok fordítása magyar és szerb nyelvre

A horvát terminusok megfeleltetésében magyarul nagyrészt fordításokat látunk a 2. táblázatban, leszámítva az utolsó két példát, amelyek feladatkörüket tekintve is megfelelnek a horvát, illetve a szerb változatoknak. Ha pedig a horvát és a szerb intézményneveket hasonlítjuk össze, lexikális eltéréseket látunk először az idegen szavak használatában²³, aminek illusztrációjára az imént elemzett magyar ítélőtábla (l. az 1.2. példát), illetve a 3.1. példában szereplő szerb *касаџиони суд* fogalmát használjuk.

A 2. táblázatban beszámolhatunk egy kontaktusjelenségről is, a 2.6. példában. A horvát és a szerb nyelvre dolgozó természetes kétnyelvű fordítók²⁴ gyakran követnek el

23 Az idegen eredetű szavakat a szerb nyelv preferálja, a horvát pedig purista nyelv (l. Guberina, Krstić 1940: 58–70).

24 Általában a Magyarországgal szomszédos államokban élő magyar kisebbségi közösség tagjai természetes kétnyelvűek, és az ő nyelvhasználatukban a nyelvi interferencia magas foka jellemző. (Bővebben: Lehocki-Samardžić–Deriš 2018: 181–195.)

olyan nyelvi, nyelvtani és helyesírási hibákat, amelyek a kétnyelvűségükből adódó nyelvi interferencia közvetlen következményei,²⁵ így az *općinski sud* magyarra fordítását a horvát (és a szerb) jelzői szerkezetek felépítését követve magyarra **járásí bíróságokra* fordítják, holott magyarul csak *járásbíróságok* léteznek. A célnyelvi szöveget használó számára nem lesz azonnal egyértelmű, melyik bíróságról van szó.

A 3.1. példában szereplő szerb *kasacionu sud* fogalmát a horvát igazságügy csak történelmi távlatokból²⁶ ismeri, valamint a mai jogi terminológiában a *kasacijska*²⁷ fogalom is létezik, amely nagyjából fellebbezést jelent, ugyanakkor a horvát másodfokú bíróságokat csak a rendszer különbözteti meg, a nevük nem.

	Szerbül	Magyarul	Horvátul
1.	Врховни касациони суд РС	A Szerb Köztársaság Legfelsőbb Bírósága	Vrhovni sud Republike Srbije
2.	Апелациони судови	Fellebbviteli bíróságok / ítélőtáblák	Prizivni sudovi
3.	Виши судови	Törvényszékek	Visoki sudovi
4.	Основни судови	Alapfokú bíróságok	Prvostupanjski sudovi
5.	Привредни судови	Gazdasági bíróságok / cégbíróságok	Trgovački sudovi
6.	Прекршајни судови	Szabálysértési bíróságok	Prekršajni sudovi
7.	Управни судови	Közigazgatási bíróságok	Upravni sudovi
8.	Привредни апелациони суд	Gazdasági Fellebbviteli Bíróság	Visoki trgovački sud
9.	Прекршајни апелациони суд	Szabálysértési Fellebbviteli Bíróság	Visoki prekršajni sud
10.	Управни апелациони суд	Közigazgatási Fellebbviteli Bíróság	Visoki upravni sud

3. táblázat: A szerb bíróságok fordítása magyar és horvát nyelvre

Egy szemantikai példával lehetne zárni ezt a részt, mégpedig a 1.9., a 2.7. és a 3.5. példákkal szemléltetve. Ha a magyar nyelvből indulunk ki, a cégbíróságnak horvátul nemcsak nominálisan, hanem hatáskörével is a *trgovački sud*, a szerbben pedig a *привредни суд* felel meg. Ha a *trgovački sud* kifejezést *kereskedelmiként* fordítjuk, nem fedtük le a teljes hatáskörét, mert nemcsak a kereskedelem (mint a gazdaság egyik ágában) felmerülő kérdésekkel foglalkozik, hanem a cégbíróság feladatkörét is betölti. Ugyanúgy, ha szerbről fordítunk horvátra vagy magyarról horvátra, annak ellenére, hogy a horvát nyelvben létezik a *privreda* szó, az nem alkalmazható ebben az értelemben, mert a horvát gazdasági szaknyelvben a *privreda* szó hiponimája a *gospodarstvo* szónak, elsőd-

25 Bővebben l: Lehocki-Samardžić, Deriš 2018: 181–195.

26 Mažuranić Ivan bán alapította az ún. héttagú bíróságot 1862-ben, amit *kasacijski sud*nak is neveztek.

27 Latin eredetű szó: *cassatio*, *-ionis*, *f.* megsemmisítés.

leges jelentése a termelésre vonatkozik,²⁸ és nem a gazdaság egészére²⁹. Ilyen és hasonló példákról Guberina és Krstić (1940: 72) összehasonlító monográfiájában is olvashatunk.

2.2.2. A minisztériumok elnevezése

A következő részben a magyar, horvát és szerb minisztériumok elnevezéseit vizsgáljuk meg, amelyeknél a rendszer működésének ismerete nem fogja meghatározni a fordítás pontosságát, de a fordítás iránya továbbra is fontos lesz. Ebben a részben leginkább a horvát és a szerb nyelv közötti különbségek kerülnek felszínre. Mivel a minisztériumok elnevezése minden országban tükrözi a feladatkörüket is, a fordításban is olyan célnyelvi fogalmat kell használni, amelyek szemantikai mezője pontosan fedi az adott forrásnyelvi fogalom szemantikai mezőjét.

	Magyarul	Horvátul	Szerbül
1.	Agrárminisztérium	Ministarstvo poljoprivrede	Министарство аграра
2.	Belügyminisztérium	Ministarstvo unutarnjih poslova	Министарство унутрашњих послова
3.	Emberi Erőforrások Minisztériuma	Ministarstvo humanih resursa	Министарство за људске ресурсе
4.	Honvédelmi Minisztérium	Ministarstvo obrane	Министарство одбране
5.	Igazságügyi Minisztérium	Ministarstvo pravosuđa	Министарство правде
6.	Innovációs és Technológiai Minisztérium	Ministarstvo inovacija i tehnologije	Министарство за иновације и технолошки развој
7.	Külgazdasági és Külügyminisztérium	Ministarstvo vanjske trgovine i vanjskih poslova	Министарство спољне трговине и спољних послова
8.	Pénzügyminisztérium	Ministarstvo financija	Министарство финансија

4. táblázat: A magyar minisztériumok fordítása horvát és szerb nyelvre

A 4.1. példában a magyar Agrárminisztériumot szerbül a *Министарство аграра*³⁰ szókapcsolattal lehet visszaadni, amelyet a horvát viszont nem bír el. Az *agrár* idegen szó³¹ a horvátban mezőgazdasági földterületet jelent.³² Továbbá ilyen jellegű a magyar Külgazdasági Minisztérium fordítása is horvát és szerb viszonylatban.

28 Vö. Anić 2004.

29 L. a *vodoprivreda* (vízgazdálkodás) vagy a *poljoprivreda* (mezőgazdaság) példákat.

30 A szerb mezőgazdasági minisztérium neve *Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде*, és annak ellenére, hogy saját minisztériumuk nevében a mezőgazdaság szerb nyelvű fogalmát (*пољопривреда*) használják, a szerb fordítás elbírja az *agrár* kifejezést, mert főnévi változatban és hasonló jelentésben is jelen van a szerb nyelvben.

31 A latin *ager, agri, m.* (szántó)föld; mező.

32 Vö. Anić 2004.

Minden, ami „külső”, a horvátban *vanjski* jelzővel van ellátva, a szerb nyelvben pedig a *spoljnih*³³. Mindkét kifejezés szláv eredetű, de a másik nyelvben nem használják, nem is ismerik. Az előző példákat Guberina és Krstić is leírják (1940: 72), mint olyan kifejezéseket, amelyeket a másik nyelvben nem ismernek, és szláv eredetükön kívül azt bizonyítják, hogy a két nyelv még a lexika szláv rétegének szintjén is teljesen külön fejlődött.

	Horvátul ³⁴	Magyarul	Szerbül
1.	Ministarstvo financija	Pénzügyminisztérium	Министарство финансија
2.	Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike	Munkaügyi, Nyugdíjrendszer-, Család- és Szociálpolitikai Minisztérium	Министарство за рад, пензијски систем, породична и социјална питања
3.	Ministarstvo obrane	Honvédelmi Minisztérium	Министарство одбране
4.	Ministarstvo znanosti i obrazovanja	Tudományos és Oktatási Minisztérium	Министарство науке и просвете
5.	Ministarstvo turizma i sporta	Idegenforgalmi és Sportminisztérium	Министарство туризма и спорта
6.	Ministarstvo mora, prometa i veza	Tengerészeti, Közlekedési és Telekommunikációs Minisztérium	Министарство мора, саобраћаја и телекомуникација
7.	Ministarstvo poljoprivrede	Mezőgazdasági Minisztérium	Министарство пољопривреде
8.	Ministarstvo unutarnjih poslova	Belügyminisztérium	Министарство унутрашњих послова
9.	Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja	Gazdasági és Önfenntartható Fejlesztési Minisztérium	Министарство привреде и одрживог развоја
10.	Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i državne imovine	Területrendezési, Építési és Állami Vagyonkezelő Minisztérium	Министарство просторног уређења, грађевинарства и државне имовине
11.	Ministarstvo zdravstva	Egészségügyi Minisztérium	Министарство здравља

33 Vö. 1.7., 2.16., 3.19.

34 A táblázatban szereplő horvát minisztériumok elnevezései a 2020. július 5-i parlamenti választások utáni változásokat tartalmazza. <https://gov.hr/ministarstva-i-drzavna-tijela/58>. (Utolsó nézet: 2020. 08. 15.)

12.	Ministarstvo pravosuđa i uprave	Igazságügyi és Közigazgatási Minisztérium	Министарство правде и управе
13.	Ministarstvo hrvatskih branitelja	Horvát Honvédók Minisztériuma	Министарство хрватских бранитеља
14.	Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije	Regionális Fejlesztési és Európai Unió Alapítványi Minisztérium	Министарство регионалног развоја и фондова Европске уније
15.	Ministarstvo kulture i medija	Kulturális és Médiaügyi Minisztérium	Министарство културе и медија
16.	Ministarstvo vanjskih i europskih poslova	Kül- és Európa-ügyi Minisztérium	Министарство спољних и европских послова

5. táblázat: A horvát minisztériumok fordítása magyar és szerb nyelvre

A 4.4., az 5.3. és a 6.12. pontban a horvát honvédelmi minisztérium (horvátul: *Ministarstvo obrane*) fordítását látjuk, amely szerbül *Министарство одбране*. A két szláv szó nagyon hasonlít egymáshoz, de a hangkieséses hangváltozás elmaradása a szerb példában arra utal, hogy a horvát és a szerb lexika még a szláv rétegében is eltérően fejlődött, ugyanis a konkrét példák más előjárók használatával jöttek létre. Az *ob-* ószláv előjáróból fejlődött praefixum körkörös mozdulatokat vagy kör alakú elhelyezést jelent,³⁵ amely a modern délszláv nyelvekben *o-* változatban maradt meg, míg az előjáróból alakult *od-* praefixum változatlanul megmaradt.³⁶

35 Vö. hrv. *ogrlica* „nyakék” ← *ob-* (praef.) „körül” + *grlo* (semleges nemű főnév) „torok” + *-ica* (nőnemű főnévképző), továbbá *okružnica* „körlevél” ← *ob-* (praef.) „körül” + *krug* (hímnemű főnév) „kör” + *-(n)ica* (nőnemű főnévképző), vagy hrv. *obraniti* „megvéd” ← *ob-* (praef.) „körül” + *braniti* (ige) „véd” + *-na* (nőnemű főnévképző).

36 Vö. hrv. *otići* „elmegy” ← *od-* (praef.) „-tól/-től” + *ići* (ige) „megy”, továbbá hrv. *odgledati* „megnéz” ← *od-* (praef.) „meg-” + *gledati* (ige) „néz” vagy szerb. *odbraniti* „megvéd” ← *od-* (praef.) „-tól/-től” + *braniti* (ige) „véd”.

	Szerbül	Magyarul	Horvátul
1.	Министарство спољних послова	Külügyminisztérium	Ministarstvo vanjskih poslova
2.	Министарство унутрашњих послова	Belügyminisztérium	Ministarstvo unutarnjih poslova
3.	Министарство трговине, туризма и телекомуникација	Kereskedelmi, Idegenforgalmi és Távközlési Minisztérium	Ministarstvo trgovine, turizma i telekomunikacija
4.	Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре	Építésügyi, Közlekedési és Infrastrukturális Minisztérium	Ministarstvo graditeljstva prometa i infrastrukture
5.	Министарство финансија	Pénzügyminisztérium	Ministarstvo financija
6.	Министарство привреде	Gazdasági Minisztérium	Ministarstvo gospodarstva
7.	Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде	Mezőgazdasági, Erdő- és Vízgazdálkodási Minisztérium	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede
8.	Министарство заштите животне средине	Környezetvédelmi Minisztérium	Ministarstvo zaštite okoliša
9.	Министарство рударства и енергетике	Bányászati és Energetikai Minisztérium	Ministarstvo rudarstva i energetike
10.	Министарство правде	Igazságügyi Minisztérium	Ministarstvo pravosuđa
11.	Министарство државне управе и локалне самоуправе	Államigazgatási és Helyi Önkormányzati Minisztérium	Ministarstvo uprave i lokalne samouprave
12.	Министарство одбране	Honvédelmi Minisztérium	Ministarstvo obrane
13.	Министарство за европске интеграције	Európai Integrációs Minisztérium	Ministarstvo za europsku integraciju
14.	Министарство просвете, науке и технолошког развоја	Oktatási, Tudományügyi és Technológiafejlesztési Minisztérium	Ministarstvo obrazovanja, znanosti i tehnološkog razvoja
15.	Министарство здравља	Egészségügyi Minisztérium	Ministarstvo zdravstva

16.	Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања	Munkaügyi, Foglalkoztatási, Veteránügyi és Szociális Minisztérium	Ministarstvo rada, zapošljavanje, branitelj i socijalna pitanja
17.	Министарство омладине и спорта	Ifjúsági és Sportminisztérium	Ministarstvo mladeži i sporta
18.	Министарство културе и информисања	Művelődési és Tájékoztatási Minisztérium	Ministarstvo kulture i informiranja
19.	Министарство спољних послова	Külgügyminisztérium	Ministarstvo vanjskih poslova

6. táblázat: A szerb minisztériumok fordítása magyar és horvát nyelvre

Az alábbiakban a 6. táblázatban szereplő példákat mutatjuk be, azon belül pedig a fonológiai különbségekkel kezdjük. Az első ilyen a 6.5. példa (vö. 4.8., 5.1.) a horvát *Ministarstvo financija* (magyarul: pénzügyminisztérium) szerbül *Министарство финансија*. Az idegen eredetű szavak kiejtésében érzékelhető különbségek gyakoriak, mivel a horvát a közép-európai latin hagyományra alapozta kultúráját, a szerb pedig a görög hagyományra, ezért az europeizmusok átvétele is más forrásokból történt, amit az eltérő kiejtés tükröz.

A morfológiai különbségeket a 6. táblázatban 6.18. példa ábrázolja. Mivel két különböző morfémáról van szó, és az eltérő szóképzési modelleket bizonyítja, nem szabad összekeverni, és pl. az *informisanje* alakot horvát szövegekben írni vagy fordítva. Ilyen példa még a *Министарство унутрашњих послова* (magyarul: Belügyminisztérium), horvátul *Ministarstvo unutarnjih poslova* (vö. 4.2., 5.8., 6.2.).

Végezetül egy fontos, a 6. táblázatban is látható lexikai különbséget szeretnénk kiemelni, mégpedig a *Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања* (magyarul: *Munkaügyi, Foglalkoztatási, Veteránügyi és Szociális Minisztérium*), amely horvátul *Ministarstvo rada, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja*. Ezt érdemes összevetni a 5.13. példával (horvátul: *Ministarstvo hrvatskih branitelja*, magyarul: *A horvát Honvédek Minisztériuma*, szerbül: *Министарство хрватских бранитеља*). A szerb „borački” (magyarul: veteránok) kifejezés a minisztérium nevében még a jugoszláv időkben átvett partizánokra és a horvátok ellen indított háború veteránjaira egyaránt vonatkozik. A horvátok a honvédő háború veteránjait *branitelj*nek mondják, ezért nagyon oda kell figyelni, hogy ne sértsük meg a másik nemzet érzéseit azzal, hogy a rossz „oldalra” utalunk fordításunkkal. Még rosszabb változat a *domobran* fordítás a horvát vagy a szerb fordításokban a veteránokra, mert ezt a II. világháború horvát fasisztái használták.

A fentiekben feldolgozott példákkal nem merítettük ki a táblázatokban is látható összes problémás helyzetet, ugyanakkor összehasonlító nyelvészeti elemzésekkel igyekeztünk szemléltetni a nyelvi különbségeket és a horvát, illetve szerb fordítók és tolmácsok problémáit.

3. Konklúzió

Az OFFI honlapján látható definíció szerint a hiteles fordítás egy egyik nyelvről a másikra pontosan lefordított irat, amelyet a fordító után legalább még egy ember átnézett, és szükség szerint szakmailag és nyelvileg javított. A horvátországi és szerbiai rendszerben működő bírósági tolmácsoknak nem adatik meg az a lehetőség, hogy a munkájukat segítse legalább egy szakmai lektor. Ha a fordító a saját szövegét lektorálja, nagy valószínűséggel nem fog minden hibát észrevenni, emiatt a hiteles fordítások elkészítésénél mindenképpen meg kellene tartani a nyelvi lektorokat. Ha egyedül dolgozik a fordító, próbálja magát olyan szakemberekkel körülvenni, akik segíthetik a fordítás szövegének véglegesítésében, ami további költségekkel is járhat, és mivel sokszor nincs is idő ellenőrzésre küldeni az anyagot, sokszor kimarad a folyamatból. Ebből kiindulva a fent jelölt hiteles fordítás definíciójának a horvát és a szerb bírósági tolmácsok által készített fordítások egyáltalán nem felelnek meg.

A tanulmányban látott példákából világos, hogy a szerb és horvát nyelvre vagy azokról való fordítás folyamata számos nyelvi és értelmezési csapdát rejt, ezért rendkívül fontos ezek tudatában élesen elválasztani a kettőt, és főleg a hiteles fordítások elkészítésére olyan szakembereket alkalmazni, akik valóban jól bírják mindkét nyelvet, amelyre dolgoznak, és nem feltételezni automatikusan azt a horvát vagy a szerb fordítóról, hogy megfelelően képes fordítani a másikra is. Ha erre nincs lehetőség, a fentiekre tekintettel legalább olyan lektorokkal kellene átnézetni az ilyen fordításokat, akik valóban bírják mindkét nyelvet, illetve ismerik a gazdasági és szociopolitikai viszonyokat.

Ha az illető országba másik nyelven küldjük ki a joghatóság anyagait, mint amilyen az ország hivatalos nyelve, akkor nemcsak nem becsüljük meg a másik nyelvét és kultúráját, hanem meg is sértjük azzal, ha például Horvátországba szerb nyelven, illetve Szerbiába horvát nyelven küldjük ki a hivatalos fordításokat. Még rosszabb, ha keverjük a két nyelvet, és a horvát szöveget teletűzdeljük szerb kifejezésekkel, vagy fordítva. A jogsegélykérelmek köszönetnyilvánításával összhangban és az említett országok alkotmányát szem előtt tartva a hivatalos nyelv használatát a hivatalokban is be kell tartani, és ilyen módon tudjuk tiszteletünket is kifejezni a felhasználó iránt.

A jogsegélykérelmeket is azzal a diplomáciában használatos mondattal zárjuk, hogy a megkeresett személynek mély tiszteletünket és nagybecsülésünket fejezzük ki.

Mi is ezzel zárjuk tanulmányunkat, amely szerint javasoljuk, hogy mi, fordítók is ápoljuk, őrizzük és tiszteljük egymás nyelvét, amelyre és amelyről dolgozunk!

Irodalom

- Anić, Vladimir 2004. *Horvát nyelv nagyszótára*. Zagreb: Novi liber.
 Crystal, David 2003. *A nyelv enciklopédiája*. Budapest: Osiris Kiadó.
 Dobos Csilla (szerk.) 2005. *Mindent fordítunk és mindenki fordít*. Budapest: Szak Kiadó.

- Eszenyi Réka 2015. Hány lábon álljon a fordító? A modern fordító profilja. In: Horváth Ildikó (szerk.) *A modern fordító és tolmács profilja*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, 11–21.
- Greenberg, Robert 2000. A nyelvhalál és a nyelvszületés politikája (Bakos László fordítása). *Kisebbségkutatás* 9. évf. 3. szám: <https://epa.oszk.hu/00400/00462/00007/27.htm>. (Utolsó nézet: 2020. 08. 15.)
- Guberina, Petar, Krstić, Kruno 1940. *Razlike između hrvatskoga i srpskoga književnog jezika*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Györkösy Alajos 1999. *Latin–magyar kéziszótár*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Juhász József et al. (szerk.) 1992. *Magyar értelmező kéziszótár*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Lehocki-Samardžić Ana – Deriš, Katarina 2018. A kétnyelvűség előnyei és hátrányai a szakfordításban. In: Pásztor-Kicsi Mária (szerk.) *Kétnyelvűség – Hátrány vagy esély? Újvidék: Bölcsészettudományi Kar, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék*, 181–195.
- Lehocki-Samardžić Ana 2016a. A magyar déli nyelvjárások nyomai a horvátországi magyarok nyelvhasználatában. In: Gazdag Vilmos – Karmacsai Zoltán – Tóth Enikő (szerk.) *Értékek és kihívások I*. Ungvár: Autdor-Shark, 122–130.
- Lehocki-Samardžić Ana 2016b. A „baranyai beszéd” nyelvjárási sajátosságai. In: Czetter Iboyla – Hajba Renáta – Tóth Péter (szerk.) *VI. dialektológiai szimpozion*. Szombathely–Nyitra: Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara és a Szlovákiai Akadémiai Tanács, 455–465.
- Lisac, Josip 2003. *Hrvatska dijalektologija 1. – Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govor torlačkog narječja*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
- Máté Jakab 1997. *A 19. századi nyelvtudomány rövid története*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Wardaugh, Ronald 2002. *Szociolingvisztika*. Budapest: Osiris Kiadó.

Források

- Állandó bírósági tolmácsokról szóló horvát szabályzat: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2005_11_132_2449.html. (Utolsó nézet: 2020. 09. 01.)
- Állandó bírósági tolmácsokról szóló szerb szabályzat: <https://www.mpravde.gov.rs/files/pravilnik%20o%20stalnim%20%20sudskim%20tumlacima.pdf>. (Utolsó nézet: 2020. 09. 01.)
- Horvát bíróságokról szóló törvény: <https://www.zakon.hr/z/122/Zakon-o-sudovima>. (Utolsó nézet: 2020. 08. 26.)
- Horvát kormány hivatalos oldala: <https://gov.hr/ministarstva-i-drzavna-tijela/58>. (Utolsó nézet: 2020. 08. 15.)
- Horvát Nyelvi és Nyelvészet Intézetének az Újvidéki Egyezményről szóló bejegyzése: <http://ihjj.hr/iz-povijesti/novosadski-dogovor/70/>. (Utolsó nézet: 2020. 09. 01.)
- OFFI hivatalos honlapja: <https://www.offi.hu/hiteles-forditas/hiteles-forditas>. (Utolsó nézet: 2020. 09. 01.)
- Szerb Bírósági Tolmácsok és Fordítók Egyesületének honlapja: <http://www.sudskiprevodion-cisrbije.com/>. (Utolsó nézet: 2020. 09. 01.)
- Szerb Köztársaság alkotmánya: https://www.paragraf.rs/propisi/ustav_republike_srbije.html. (Utolsó nézet: 2020. 09. 01.)